

Barn är människor här och nu

Kommunalråd Anna Johansson och regionråd Karin Engdahls tankar kring missgynnade barns rättigheter blev startskottet för barnrättsdagen den 23 november. De belyste bland annat hur viktig samverkan är mellan kommun och region samt vuxenvärldens ansvar att möta alla barns behov.

– Vi har kommit en bit på vägen i arbetet med att möta missgynnade barns behov men det finns en del kvar att göra, inleder **Anna Johansson**, kommunalråd i Göteborg och den som kommer att ansvara för barn- och ungdomsfrågor i kommunen efter årsskiftet.

Hon beskriver hur man redan på barnavårdscentralen och i förskolan försöker identifiera vilka barn som är i riskzonen men det är inte alltid att man lyckas.

– Vi måste bli bättre på att samverka och aktivera nätverk omkring barnet. Det är också viktigt att hjälpa personal så att de vet när och hur man anmäler att ett barn far illa, fortsätter hon.

Anna Johansson visar också på hur en god kommunikation mellan region och kommun skulle ge en stor vinst för utsatta familjer.

– Familjer med problem flyttar ofta och det är ytterst viktigt att föra över kunskap och information till de tjänstemän som tar över ärendet vid varje flytt. Detta för att barnens behov inte ska bli eftersatta.

Karin Engdahl lyfter även hon upp vikten av samverkan för barnets bästa.

– Det finns bra metoder för samverkan. Ett gott exempel är våra familjecentraler. Här möts region och kommun i ett mycket viktigt samarbete. När det kommer till tillgången av familjecentraler är vi bäst i Sverige.

– Det är även viktigt att vi beslutsfattare hänger med i tiden. Barn är människor här och nu och



vi ska inte se dem som potentiella vuxna. Vi behöver modernisera oss och fokusera på vad barn behöver idag, fortsätter hon.

Karin Engdahl uttrycker en hoppfullhet över att så många kommit till barnrättsdagen.

– Det är mycket fruktbart att människor från olika organisationer och i olika yrkesroller möts, annars är det så lätt att hamna i sitt eget stuprör. Det är inte barnen som är problemet utan det är vi i vuxenvärlden som måste samla oss och beakta barnperspektivet. Ansvaret ligger på oss att kunna möta alla barns behov, avslutar Karin Engdahl.

Text och bild: Anna Johansson

Bildtext: Regionråd Karin Engdahl och kommunalråd Anna Johansson.

Barns rätt till hälsa

- är det lönsamt?

– Den negativa stress som skapas för barnet i en dålig uppväxtmiljö skadar hjärnan på kort och lång sikt, fastslog Ingemar Kjellmer, barnläkare och professor emeritus i pediatrik. Han ställde också frågan; Barnets rätt till hälsa och välfärd på vilket sätt är det viktigt och lönsamt?

Professor Ingemar Kjellmer delar på barnrättsdagen med sig av sina kunskaper om hur hjärnan utvecklas och påverkas. Det är under barndomen som hjärnans upplevelser och erfarenheter formar hjärnan. Från den senare delen av fosterlivet till skolåldern bildas sjuhundra kontaktpunkter i hjärnan per sekund. Skadliga sinnesintryck som permanent pågående negativ stress i barndomen ger bestående skador på hjärnan.

– Det finns starka samband mellan en sjuk eller arbetslösförälder, dålig ekonomi och konflikter i hemmet under barndomen och dålig psykisk hälsa i vuxen ålder, fortsätter han.

Förebyggande insatser – en investering

Ingemar Kjellmer visar hur långsiktiga och förebyggande insatser, som sträcker sig bortom stadsdelarnas ettårsbudgetar, gör barns rätt till hälsa både viktig och lönsam.

– Ett förebyggande arbete lönar sig och det lönar sig bäst ju

tidigare man börjar. Barnkonventionen är ratificerad och det betyder att vi ”till det yttersta av vår förmåga” ska ge barnen deras rättigheter, inte bara när ekonomin räcker till. Barnens rättigheter är vuxnas skyldigheter, säger Ingemar Kjellmer.

Han lyfter också upp vikten av samverkan runt missgynnade barn och ungdomar.

– Samhället samlas kring ungdomar som är på glid och det är mycket dyrbara insatser. Om region och kommun samverkar för att ge barnen en så bra fritid som möjligt finns mycket att vinna.

– Att kunna rädda ett enda barn ger så mycket tillbaka. På en tjugo års period skulle kostnaderna för socialtjänst och fängelse för en människa räcka till skolkuratorer för fyrtiotretusen barn eller att driva en ungdomsmottagning i åtta år, fortsätter han.

Till sist uppmanas åhörarna att förändra sitt tankemönster för att bättre kunna tillgodose de missgynnade barnens rättigheter.

– Tänk mer långsiktigt och var inte låsta i ettårsbudgetar, avslutar Ingemar Kjellmer.

Text och bild: Anna Johansson



Barn i riskzonen kan hittas vid tandläkarbesöket

– Nittioen procent av alla tandläkare har någon gång haft misstanke om att ett barn far illa men bara tjugoen procent har gjort en anmälan, berättar Hanne Simonsen, utredare på Barnombudsmannen, när hon på barnrättsdagen presenterade myndighetens verksamhetsinriktning med fokus på barn i utsatta situationer.



– Man behöver inte kunna alla artiklar i barnkonventionen. Barnkonventionen är en värdegrund att ha med sig i planeringen och i de beslut som fattas, inleder **Hanne Simonsen**, utredare på Barnombudsmannen.

Hon berättar om Barnombudsmannens uppdrag som går ut på att företräda barns och ungas rättigheter, bevaka att barnkonventionen följs och efterlevs samt påverka, informera och bilda opinion.

Sverige är ett av de tio rikaste länderna i världen och i en undersökning över hur nöjda barn är med sitt liv ger de livet åttioåtta poäng av hundra. Hanne Simonsen uttrycker ändå en oro för barns psykiska ohälsa.

– Den senaste statistiken om barns levnadsvillkor visar att en fjärdedel av flickorna i årskurs nio alltid eller ofta är ledsna och att en tredjedel alltid eller ofta har ett eller två psykosomatiska symtom.

Tandvården – en betydande roll
Tandvårdens personal träffar alla barn och de har förutsättningar för att kunna identifiera de barn som ligger i riskzonen. Tandläkare har

anmälningsplikt men det har visat sig att det är en stor del som inte gör en anmälan även om de ser varningssignaler.

– Nittioen procent av alla tandläkare har någon gång haft misstanke om att ett barn far illa men bara tjugoen procent har gjort en anmälan. Tandvården kan alltså spela en avgörande roll för att barn i riskzonen ska hittas, berättar hon.

Hanne Simonsen avslutar med att åter framhäva vikten av att uppmärksamma barnkonventionen när beslut fattas.

– För att barnens rättigheter ska förverkligas måste beslutsfattare ha med sig barnrättsperspektivet i sitt arbete.

Text och bild: Anna Johansson

Bildtexter:

Bild ovan Barnrättsdagen "Har missgynnande barn rättigheter?" lockade många åhörare.

Bild t v Hanne Simonsen, utredare på Barnombudsmannen.



Lagen som förbjuder alkohol under graviditet – när kommer den?

– Barn som skadats av alkohol redan som foster är ofta i behov av stöd hela livet, säger Magnus Landgren, barnneurolog, på barnrättsdagen den 23 november. Många barn kämpar idag med livslånga konsekvenser som orsakats av moderns missbruk under graviditet.

– Konsumtionen av alkohol har ökat i dagens samhälle. Alkoholdebuten är tidig och åldern när man skaffar barn har stigit. Konsumtionsökningen kan motverkas genom en restriktiv alkoholpolitik, inleder Magnus Landgren, barnneurolog.

Alkohol är en erkänd fosterskadande substans. Redan på 1600- och 1700 talet kunde man se detta samband.

– Alkoholberoende kvinnor som satt i fängelse födde friska barn medan beroende kvinnor utanför födde sjuka barn. Men det var först 1973 när en amerikansk grupp publicerade en studie på åtta barn som hela världen började prata om skadorna som alkohol orsakar på barnet under graviditet, förklarar Magnus Landgren.

Fas – Fetalt alkohol syndrom

Fas kan drabba de barn som utsätts för exponering av alkohol under graviditeten. Den ger barnet störd tillväxt, karakteristiska ansiktsdrag och en hjärnskada. Men det ofödda barnet genomgår olika mognadsfaser och tidpunkten när barnet exponeras för ett gift ger olika konsekvenser för barnets utveckling. Alkoholskador skapar en långtidsproblematik för barnet då uppföljningsstudier visar att en majoritet av de drabbade till exempel lider av psykisk ohälsa.

– Hur vanligt det är med alkoholskador är det ingen som vet idag eftersom alkoholen ger många typer av skador på barnet. Barn som skadats av alkohol är ofta i behov av stöd hela livet, berättar Magnus Landgren.



Vad kan vi göra?

För att förekomma alkoholskador på barn finns det några saker som vi kan göra.

– Det är viktigt att göra samhället medvetet om riskerna samt stödja drabbade barn och ungdomar och deras familjer. Det är alltid bra att sluta konsumera alkohol under graviditet, understryker Magnus Landgren.

– Vi har bilbälteslagen, lagen som förbjuder aga, väjningsplikt vid övergångsställen. När kommer lagen som förbjuder alkohol under graviditet?, avslutar Magnus Landgren.

Text och bild: Anna Johansson

Mödra-Barnhälsovårdsteamet i Haga

Här finns hjälp för gravida kvinnor att hålla sig drogfria

Genom individuellt anpassad mödra- och barnhälsovård ger Mödra-Barnhälsovårdsteamet i Haga (MBHV-teamet) kvinnor med missbruksproblematik den hjälp som de behöver under och efter graviditeten och tidigt föräldraskap. Teamet samverkar både internt och externt för att kunna ge kvinnorna ett långsiktigt stöd.

MBHV-teamet i Haga är en resursenhet för gravida kvinnor med en missbruksproblematik och deras barn. Teamet är ett samarbete mellan primärvården och beroendekliniken Sahlgrenska Universitetssjukhuset.

– Vi stödjer kvinnan att ta sig ur sitt missbruk och erbjuder ett fortsatt stöd efter barnet är fött, säger **Antonia Reuter**, verksamhetschef i MBHV-teamet.

Samarbete och samverkan

MBHV- teamet är en grupp med många olika kompetenser.

– Vi är ett tvärprofessionellt team och det är en förutsättning för att vi ska kunna garantera ett helhetsperspektiv med barnet i centrum. Vi delar den kompetens och kunskap som finns på området. Vi samverkar både internt och externt för att kunna ge familjen ett långsiktigt stöd, fortsätter Antonia Reuter.

På mödravårdscentralen får den gravida kvinnan fylla i ett formulär över alkoholkonsumtionen det senaste året. De kvinnor som haft ett missbruk under det gångna året får komma till MBHV- teamet.

– De flesta kvinnor med missbruksproblem ser det som en förmån att få komma hit. Efter en intervju kan vi se vad för slags stöd kvinnan är i behov av och hon får en individuellt anpassad mödrahälsovård, säger **Elisabeth Danielsson**, barnmorska på enheten.

Kvinnan får bland annat ett utökat basprogram med barnmorskebesök varje vecka under graviditeten och får lämna prover för att dokumentera sin drogfrihet. Teamet förbereder också kvinnan för ett stöd när barnet är fött. Även då får kvinnan och barnet ett utökat basprogram med tät kontakt, många hembesök och barnläkarundersökning.

Uppföljning

Sex månader efter att kvinnan och hennes barn lämnat teamet i Haga görs en uppföljning.

– Då följer vi upp barnets hälsa, familjens situation, ser vad de har för stöd omkring sig och tittar på hur deras framtid ser ut. De barn som blivit exponerade av droger, alkohol eller läkemedel under graviditeten får extra läkarkontroller, berättar **Eva Andersson**, BVC-sjuksköterska i teamet.

Mödra-Barnhälsovårdsteamet består av:

- Två barnmorskor
- Två BVC-sjuksköterskor
- En kurator/socionom
- En undersköterska/team-assistent
- En gynekolog
- En barnläkare
- En psykiatrisjuksköterska
- En psykiater
- En verksamhetschef



Thomas Arvidsson, barnläkare i teamet, framhåller vikten av uppföljning.

– Den medicinska uppföljningen är väldigt viktig för barnet. Även om barnen har övergått till den ordinarie barnvårdscentralen finns MBHV-teamet alltid kvar för föräldrarna att kontakta igen.

Sedan verksamheten startade 2007 har tvåhundrafyrtio kvinnor och etthundratrettio barn skrivits in på enheten. Idag har teamet ett nära och bra samarbete med beroendekliniken och kvinnorna har, bortsett från några enstaka fall, bedömts vara drogfria under graviditeten.

Text och bild: Anna Johansson

Rätt hjälp till barn som far illa

Stöd till familjer och individer är ett verksamhetsområde inom Social resursförvaltning. Nio enheter fick i uppdrag att arbeta in barnperspektivet i verksamheten för att kunna ge rätt stöd och hjälp till missgynnade barn.

Verksamhetsområdet Stöd till familjer och individer har sedan några år tillbaka arbetat med barnperspektivet. Alla medarbetare kommer på olika sätt i kontakt med barn och unga som far illa, en del direkt, andra indirekt genom att möta personer som har barn.

Uppdraget kom från ledningen att alla medarbetare skulle mötas över enhetsgränserna och arbeta med barnperspektivet. Syftet var att implementera ett barnperspektiv så att barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa ska uppmärksammas och få rätt stöd och hjälp.

Nätverk

Det bildades en nätverksinriktad arbetsgrupp som har arbetat med fördjupad kunskap och samverkan. Parallellt arbetar enheterna med att fördjupa det egna arbetet. Arbetsgruppen utgick ifrån verksamhetens situation, behov och förutsättningar.

– Uppdraget har lett till en förbättrad intern samverkan. Vi träffas över enhetsgränserna och samarbetar på ett helt annat sätt än tidigare. Dialogmöten har startats med stadsdelarna där vi pratar om hur vi tillsammans kan utveckla samarbetet kring barns behov i allmänhet och barn som far illa i synnerhet. Information håller också på att tas fram till stadsdelarna om hur vi arbetar med barn som far illa och hur vi kan stödja stadsdelarna i sitt befolkningsansvar, säger **Lisa Nadén** planeringsledare i Stöd till familjer och individer.

Arbetsgruppen har också anordnat en basutbildning som är obligatorisk för alla medarbetare och

andra fördjupningsaktiviteter som inspirationstillfällen och tanke-smedjor.

Bruno

En effekt av förvaltningarnas arbete med barnperspektivet är projektet Bruno. Projektet utvecklar stödinsatser för barn som växer upp i missbruks- och beroendemiljöer. Deras uppdrag riktar sig i första hand inåt mot förvaltningen som en resurs för enheter och mottagningar.

– Vi finns till som ett bollplank för de anställda och får dem att uppmärksamma barn som anhöriga, säger **Cecilia Broman**, socialpedagog och verksam inom Bruno.

I andra hand arbetar Bruno med egna insatser som att utreda barnens behov av stöd och utveckla stödinsatser för dem.

– Ett av våra mål är att stärka kommunikationen i familjen för att föräldrarna ska få en bättre förståelse för vad barnen går igenom, avslutar Cecilia Broman.

Text och bild: Anna Johansson



Beroendekliniken barnanpassas

– **Barnen knackar inte på dörren hos oss, säger Margareta Knudsen, socionom på beroendekliniken. Det nya tillägget i hälso- och sjukvårdslagen har gjort arbetet med barn som anhöriga angeläget på avdelningen som idag bland annat tagit fram information som riktar sig till barn.**

Beroendekliniken, Sahlgrenska Universitetssjukhuset, har patienter från alla samhällsgrupper med skiftade kulturell bakgrund som lider av ett missbruk med eller utan psykiatrisk diagnos.

År 2007 kom uppdraget att formulera barnperspektivet på kliniknivå. Uppdraget hade sin grund i att personalen på avdelningen träffar många barn som anhöriga till patienterna.

– När vi började arbeta med uppdraget var det många polletter som efterhand trillade ner. Det handlar inte bara om att skriva papper utan vi måste arbeta aktivt med barnperspektivet, säger **Gerd Hermansson**, socionom på beroendekliniken.

Arbetsgrupp

En arbetsgrupp med en representant från varje enhet bildades 2009. Ett samarbete inleddes med psykiatrin där man började titta på vilka kunskaper som behövdes för att kunna jobba vidare.

En svårighet som de stötte på var miljön på beroendekliniken som inte är anpassad för barnbesök. Det finns en tradition med ålders-

begränsning på vissa enheter men de har anpassat situationen genom att ta emot besök utanför avdelningen.

– Barnperspektivet på vår avdelning handlar om att skapa vägar för barnet och samtidigt följa patienternas önskemål, säger **Margareta Knudsen**, socionom på beroendekliniken.

Lagändring

Lagändringen i hälso- och sjukvårdslagen innebär att barnets behov av information, råd och stöd särskilt ska beaktas när barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet bor tillsammans med är missbrukare. Detta har gjort arbetet med barnperspektivet angeläget på beroendekliniken.

– Det är ett stort och angeläget uppdrag, förklarar Gerd Hermansson.

Idag har avdelningen miljöanpassats, ett barnformulär förs in under allmänna uppgifter i journalen och på enheternas anslagstavlor finns information om verksamheten som riktar sig till barn. Det har även tagits fram en grundnivå för att beakta barnperspektivet för

Bildtext: Gerd Hermansson och Margareta Knudsen socionomer på beroendekliniken.



slutenvårdsenheterna, öppenvården och för ofödda barn. Vid möte med en patient där barnet inte är fött ska patienten slussas vidare till Mödra-Barnhälsovårdsteamet i Haga.

Framtiden

Arbetsgruppen träffas två gånger per termin för att utforma en skriftlig handlingsplan för anmälan av misstanke att barn far illa som sedan kan anpassas till respektive enhets arbetssätt och målgrupp. Det är också tänkt att ta reda på hur många barn som har föräldrar eller närstående som patienter på beroendekliniken.

De kommer att fortsätta samverka och bygga nätverk med andra myndigheter och ideella organisationer.

– Vi är ovana att möta barn professionellt. Därför kommer vi även att anordna återkommande utbildningsinsatser för personalen, avslutar Margareta Knudsen.

Text och bild: Anna Johansson

Familjestöd och barnombud för barnets bästa

Ett handlingsprogram ger riktlinjer för hur personalen på Kungälvssjukhus ska arbeta med barn som närstående. Barnombudet Eva Olofsson belyser barnets situation och för samtal med föräldrar och barn. Hon verkar också för att all personal ska beakta barnperspektivet.

År 2002 bestämde sig Kungälvssjukhus för att anta ett program för familjestöd. Detta resulterade i ett handlingsprogram och i en familjestödsgrupp. Handlingsprogrammet för närstående/familjestöd innebär att all personal ska förmedla information och kunskap till närstående om sjukdomar, behandling och resultat. De ska också bidra till närståendestödet genom att uppmärksamma behovet av stöd hos patienternas barn.

– All personal är viktig och de ska beakta det behov som finns och ge stöd. Det är också viktigt att eftersträva en familjevänlig miljö, säger **Marie Lundemo**, socionom på Kungälvssjukhus.

Familjestödsgruppens uppdrag är bland annat att driva och förmedla kunskap och utveckling, verka för samarbete mellan enheter och övriga samarbetspartners samt att bevaka anhörig- och barnperspektivet.

– Det finns idag en pärm om familjestöd ute på enheterna för personal, både ny som gammal,

att använda som lathund. Ett av målen med familjestöd är att förebygga psykosocial ohälsa, förklarar Marie Lundemo.

Barnombud

Sedan två år tillbaka arbetar **Eva Olofsson**, mentalskötare på Kungälvssjukhus, som barnombud.

– Mitt uppdrag är att verka för att belysa barnets situation och samverka med olika aktörer. Jag ser också till att alla barn och föräldrar får ett samtal om hur det kan vara när mamma eller pappa är sjuk och om sin föräldraroll, berättar Eva Olofsson.

Barnombudets mål är att all personal ska beakta barnperspektivet.

– Jag försöker involvera personalen i samtalen och tydliggör barnens behov av eventuella stödinsatser. Det är viktigt att påpeka att jag inte bedriver någon terapi, avslutar Eva Olofsson.

Text och bild: Anna Johansson



Marie Lundemo, socionom och Eva Olofsson, mentalskötare och barnombud på Kungälvssjukhus.

Röster från barnrättsdagen

Barnrättsdagen ”Har missgynnade barn rättigheter?” avslutades med en slutdiskussion med några av föreläsarna. Det blev ett samtal bland annat om vad som kan vara nästa steg för att ge mer rättigheter till missgynnade barn och hur man kan utöka samverkan mellan region och kommun.



– Att arbeta för barns rättigheter är ett långsiktigt arbete och måste få ta tid. För vår del handlar det om att arbeta in barnperspektivet i det dagliga arbetet. En utmaning för oss är att få in barnperspektivet i de verksamheter som riktar sig till vuxna. För att skapa fler möjligheter för medarbetare att samverka behövs direktiv uppifrån, säger **Lisa Nadén**, planeringsledare i Stöd till familjer och individer, Social resursförvaltning.

– Det gäller att bevara den höga tillit som finns till barnhälsovården och samtidigt hitta sätt att utveckla ett riktat föräldrastöd. Samverkan ska vara ett obligatoriskt ledningsvillkor. Det tar tid men på lång sikt är det lönsamt, säger **Antonia Reuter**, verksamhetschef på Mödra-Barnhälsovårdsteamet i Haga.

– Det lönar sig att hitta barn som är i riskzonen och det är i förskolan och skolan som man hittar dem. Samverkan kommun och region är mycket viktig men det finns en svårighet - sekretessen. När barn far illa finns det en stark sekretess men vem skyddar den?

Det är föräldrarna den skyddar och inte barnet, är det något vi bör ändra på?, frågar **Ingemar Kjellmer**, barnläkare och professor emeritus i pediatrik.

– Förskolan är en arena där barn tillbringar en del av sin uppväxt. Jag tycker att man skulle knyta samman barnhälsovård till förskolan och därmed lägga en stomme för en bra hälsovård, säger **Thomas Arvidsson**, barnhälsovårdsöverläkare i Göteborg, men också barnläkare i Mödra-Barnhälsovårdsteamet i Haga.

– Vi måste bli duktigare på att se alla barn. Det är viktigt att se barn som flicka och pojke och det finns många barn med annan etnisk bakgrund. Vi behöver kulturkompetens. Det är också viktigt att skapa kontaktytor för kommun och region där man kan mötas för samtal då vi delar arenan för folkhälsovård, framhåller **Karin Engdahl**, regionråd.

Två deltagare

– Det har varit en väldigt givande dag. Det är bra att mötas och prata i grupper. Jag kommer att ta med

mig barnperspektivet och lyfta det i mitt arbete, säger **Lars Åke Carlsson**, vice ordförande i Handikappkommittén.



– Det har varit bra föreläsare och intressanta ämnen. Det jag främst plockar med mig är alkoholdiskussionen utifrån FAS, att det inte är så ovanligt som vi tror. Problematiken kring alkohol och de skador som den ger kommer jag att jobba mer med politiskt, säger **Johan Söderpalm**, ledamot HSN4.



Text och bild: Anna Johansson

Bilder

Överst Lars Åke Carlsson, vice ordförande i Handikappkommittén, var nöjd med dagen.

Under Johan Söderpalm, ledamot HSN4, kommer att jobba vidare med problematiken kring alkohol.

Röster från utvärderingen

”Dagen har gett mig bra motivation att uppmärksamma barns rättigheter mer.”

”Tydligt hur komplex situationen är och hur viktigt det är med samarbete i dessa frågor. Mer sådana här dagar utspritt över året, behöver talas om, talas om och talas om igen.”

”Mycket tänkvärt att jobba vidare för barnen – FRAMTIDEN.”

”Finns det hinder i verkligheten som gör att vi inte satsar på förebyggande verksamheter i tillräcklig grad – hur komma tillrätta med att det blir mer ”verkstad” av de vackra orden?”

”Väldigt bra dag med hög kunskapsnivå!”